

PREŠERNOVE POEZIJE

Ob stopetindvajseti obletnici je Cankarjeva založba izdala faksimile prve izdaje Prešernovih Poezij in sicer tiste, ki jo je pesnik namenil svojim prijateljem, ker je v magistralu razviden akrostih Primicovi Julji. Zaključni sonet brez posvetila pa je objavljen v spremni besedi, ki jo je napisal Anton Slodnjak in v njej opozoril na spremembe, ki jih je zbirka doživela od zasnutka do končne oblike.

Na izdajo svojih pesmi je Prešeren prvič pomislil že l. 1836, vendar je moralo preteči še celih deset let, preden je zbirka zares izšla. V njej še zdaleč ni objavil vsega, kar je napisal; svoje začetne poskuse je sežgal, veliko je tudi popravljaval in spreminjal, nekaj pesmi pa je moral zaradi cenzure izločiti.

Prešernovo peniško delo obsega približno 150 ohranjenih pesmi, v Poezijah pa jih je objavil 79 in 21 epigramov. Približno tretjino vseh pesmi je napisal v Julijini dobi, med njimi 36 sonetov (kasneje te oblike ne srečamo več), Krst pri Savici, vrsto epigramov, gazele in izvirne nemške pesmi.

Notranja zgradba Poezij je do potankosti premišljena, vsaka podrobnost v njih temeljito pretehtana. Na to kažejo že razdelki in razvrstitev pesmi v njih. Na začetku Poezij je motto, ki ga je prej, natančneje leta 1838, objavil v Ilirskem listu pod naslovom Prosto srce. Kratke štiri vrstice so izdale njegovo notranjo stisko in osvetlile celotno zbirko, ki ima pet razdelkov.

Prvi — »Pesmi« — že z naslovom potrjuje zvezo z ljudsko péto pesmijo. Sem je uvrstil tudi pesmi, ki ju je posvetil V. Vodniku in A. Smoletu, pred njima pa bi morala stati Zdravljica, ki jo je zaradi cenzurnih posegov raje izločil, kakor da bi jo objavil v okrnjeni obliki. Tako je bila prvič objavljena šele po revolucionarnih dogodkih leta 1848. Ljubezen je osrednji motiv tudi v drugem razdelku. Med baladami in romancami je vrsta izpovednih (Prekop, Ribič, Neiztrohnjeno srce), ki jih štejemamo med njegove najboljše pesmi, sem pa je uvrstil tudi mojstrsko prepesnitev Bürgerjeve Lenore. V »Različnih poezijah« so pesmi, ki jih ni mogel vključiti drugam. V tem razdelku je združil različne oblike, od antičnih do renesančnih, elegične, satirične in ljubezenske pesmi v najrazličnejših merah. Poleg drugih je tu objavil tudi žalostinko V spomin Matije Čopa, ki jo je zasnoval

ob deseti obletnici prijateljeve smrti in v kateri je skušal rešiti še eno metrično nalogo, ki se je zdel Čopu nerešljiva: pesem je namreč napisal v elegičnem distihu, ki je bil prvotno skladen z idealno shemo šestomera, v drugi različici, ki jo je objavil v Ilirskem listu, pa je že uporabil moderni šestomer. V »Različnih poezijah« je tudi pretresljivo Slovo od mladosti, ostra satira Nova pisarija, s katero je napovedal boj nabožno-poučnemu pisanju, in programsko izpovedna Glosa. Vseh Zabavljivih napisov ni mogel objaviti, ker je vmes posegla cenzorjeva roka. Ljubezensko izpoved in objektivno tematiko je združil v Gazelah v enkratno, neposnemljivo izpoved, in s tem obliko, ki jo je do popolnosti razvil perzijski pesnik Hafis v 14. stoletju, uveljavil tudi v našem slovstvu. V zadnjem razdelku so soneti. Vrh njegovega snovanja pa predstavlja Sonetni venec, v katerem je združil pereče nacionalno vprašanje z ljubezensko izpovedjo, socialno in kulturno problematiko, resignacijo nad možnostjo osebne sreče z vero v poslanstvo pesniške besede. Mojstrsko obliko je z akrostihom sklenil magistrale — »pesem trikrat peta«. V tem razdelku je še vrsta povenčnih sonetov in trije zabavljivi, v katerih je obsodil črkarsko pravdo (Al' prav se piše...), pretirano prevzemanje tujk (Ne bod' mo šalobarde! Moskvičanov) in v zadnjem (Apel podoba na ogled postavi) Kopitarjevo kritiko. Sledi jim sedem Sonetov nesreče, ki jih je napisal spomladi 1832 ter vanje izlil svojo osamljenost in občutek izkoreninjenosti. Pred Krstom, ki je potem na vrsti, je še sonet Matiju Čopu, kateremu je posvetil svoj ep. Napisal ga je, da bi lažje prebolel izgubo prijatelja in kot »lek ljubezni stari rani«; v sonetu se je izenačil s Črtomirjem, ki v srečo na zemlji ne verjame in ki ga lahko odreši šele smrt.

Cankarjeva založba se je potrudila, da je s faksimilirano izdajo, za katero so menda vevški papirničarji celo izdelali ustrezen papir, razveselila petične bibliofile: razkošen usnjen etui, kot kakšen tabernakelj, ter cena 200 novih dinarjev (20.000 SD) sodita v najlepšo omaro. — Navsezadnje je cenenih izdaj s temeljitimi komentarji za tiste, ki jih berejo, že dovolj; bil je že skrajni čas, da so Prešerna dobili tudi tisti, ki ga ne berejo, se pa spodobi, da ga imajo, kajpada v opremi, ki se jim je ni treba sramovati.

In vendar: mogoče bi si tudi kdo, ki Prešerna bere, želel tako imeniten faksimile, pa se težko odloči plačevati usnjeno škatlo — ali se ne bi dalo dobiti tudi samo tisto, kar je v škatli? Pa tudi moti: strašna razlika je med škatlo in broširano, nerazrezano knjigo v njej; ne samo lepotna, marveč razlika, ob kateri vstanejo človeku lasje pokonci; svojčas je meščan Prešerna zavračal, ker

ga ni razumel — ali bi ga danes kupoval brez usnjene škatle? Založbeni komercialisti bi najbrže odmajali z glavo, mi pa se nemudoma vprašamo: kakšen in kolikšen kulturni razvoj je doživela tista plast slovenstva, ki ji je nova izdaja namenjena? V zadnjih 125 letih namreč.

Alenka Logar-Pleško

POLJSKA MONOGRAFIJA O JUŽNOSLOVANSKIH KRAJEVNIH IMENIH S PRIPONO -ci

Avtor monografije* izhaja iz seminarja krakovskega imenoslovca W. Taszyckiego in pri nas ni neznan. V šolskem letu 1965-66 je bil lektor za poljski jezik na filozofski fakulteti v Ljubljani, pozneje pa docent v Beogradu. V tem času je v Jeziku in slovestvu, v Analih beogradske filološke fakultete in v Filološkem pregledu objavil več razprav za imenoslovno tematiko. Po vrnitvi na Poljsko je Lubaš postal docent na novoustanovljeni šlezijiški univerzi v Katovicah.

O vprašanju krajevnih imen na -ci (-ovci, -evci, -avci, -inci) (Mačkovci, Beltinci, Martinovci, Trnovci, Odranci, ipd.) pri južnih Slovanih se je že precej pisalo; večkrat se je ob teh imenih ustavljal Petar Skok, delno pa so o njih razpravljali tudi Rospond, Bezljaj, Kolarič in dr. Za bolgarsko jezikovno ozemlje se Lubaš opira na izčrpno obravnavo J. Zaimova.

Isti tip krajevnih imen srečujemo pogosto tudi na Slovaškem, v zahodni Ukrajini in na belorusko-poljsko-ukrajinskem jezikovnem stičišču (prim. str. 9); če primerjamo zemljepisno razširjenost teh imen in pasove njihove pogostnosti v severnih jugoslovanskih območjih, se nam docela potrdi domneva Z. Stieberja (Zarys dialektologii języków zachodniosłowiańskich, 1956, str. 14, 21, 57), da je bila tvorba krajevnih imen na -ci najbolj produktivna pri panonskih Slovanih, zato šteje prav to potezo med najvidnejše dokaze za neposredno jezikovno povezanost Slovakov z južnimi Slovani.

W. Lubaš se je v svoji razpravi odločil za kompleksno in celovito obravnavo južnoslovanskih krajevnih imen na -ci. Zbral je

ustrezno historično in današnje jezikovno gradivo (okoli 2400 imen), ugotovil njihovo absolutno razširjenost in njihovo gostoto v odnosu do drugih imenskih tipov, posebno do tistih na -i*ći*/*i*ći. Glavni vir za Slovenijo je bila avtorju Bezlajeva toponomastična zbirka, Kosovo rokopisno gradivo za historično-geografski slovar, Kosove izdaje urbarjev, razni leksikoni in druge zbirke krajevni*h* imen.

Bogato sodobno in historično gradivo daje avtorju dovolj možnosti tudi za teoretična razglabljanja o vprašanih imenoslovja sploh; zlasti si prizadeva, da bi izluščil tiste posebnosti lastnih imen (še posebej krajevni*h*), s katerimi se le-ta ločujejo od občnih. Sprejema načelo, ki se je v leksikologiji že uveljavilo, da pomeni občno ime vrsto »predmetov«, lastno ime pa posamični »predmet« z lastnostmi vrste. L. pripisuje precejšnjo pomembnost tudi dejstvu, da lastno ime uporablja navadno le ožji krog pripadnikov nekega jezika; seveda velja to bolj ali manj le za čas nastanka imen, pozneje pa važnejša imena prestopijo jezikovne meje.

Ko govori avtor o izvoru in besedotvorju izrazov, ki so postali krajevna imena na -ci (tudi z razširjeno pripono), ugotavlja, da je izhodišče imen tega tipa zmeraj le v etnonimih in patronimih (*Dobravci* so najprej prebivalci, ki živijo na *dobravi*, po njih pa se imenuje kraj; *Ivanovci* je skupina ljudi, ki izvira od *Ivana* in nato kraj, kjer le-ti prebivajo); v procesu toponimizacije občnih imen (ali drugih lastnih imen) torej ne moremo govoriti o besedotvorju krajevni*h* imen, pa tudi ne o »krajevnoimenskem« pomenu, ki ga je ime dobilo ob izpeljavi.

V poglavju o obliki krajevni*h* imen na -ci rešuje avtor zapleteno vprašanje prehaja-

* Władysław Lubaš, *Słowotwórstwo południowosłowiańskich nazw miejscowych z sufiksami -ci, -ovci, -inci* itp. Prace naukowe uniwersytetu śląskiego w Katowicach, nr. 22. Katowice 1971. Str. 202 + 2 karti.